

พฤติกรรมสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนเพื่อเสริมสร้าง พฤติพล้งในตนเองสำหรับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร

โชคธำรงค์ จงจอหอ

อาจารย์ ดร.,

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

chokthamrong@g.swu.ac.th

สุวิทย์ วงษ์บุญมาก

รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

suwit199@yahoo.com

รับบทความ: 5 มีนาคม 2567

แก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2567

ตอบรับบทความ: 7 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความต้องการสารสนเทศ (2) การแสวงหาสารสนเทศ และ (3) การใช้สารสนเทศและปัญหาในการใช้สารสนเทศ เพื่อเสริมสร้างพฤติพล้งในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและตีความข้อสรุปแบบอุปนัย สำหรับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ ทฤษฎีพฤติกรรมสารสนเทศซึ่งเป็นแนวคิดที่ศึกษาพฤติกรรมทั้งมวลของผู้ใช้สารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน จำนวนทั้งสิ้น 18 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 30-39 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร และมีประสบการณ์ในการให้บริการผู้สูงอายุมาแล้วไม่ต่ำกว่า 11 ปี สำหรับผลการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศ พบว่า (1) ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการสารสนเทศเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการให้บริการเข้าถึงสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด (2) การแสวงหาสารสนเทศผู้ให้ข้อมูลหลักได้ใช้หลากหลายช่องทาง ได้แก่ หนังสือวารสาร เว็บไซต์ คลิปวิดีโอ แพลตฟอร์มดิจิทัลที่ให้สารสนเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงสอบถามตัวผู้สูงอายุเองเพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้พฤติพล้งและกิจกรรมการพัฒนาอาชีพเสริมให้กับตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุมากที่สุด (3) การใช้สารสนเทศ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ใช้สารสนเทศตาม

3 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการสนับสนุนอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : บรรณารักษ์, พฤติกรรมสารสนเทศ, พฤติพลัง, ห้องสมุดประชาชน

Information behavior of public librarians to enhance self-active aging for the elderly population in Kamphaeng Phet Province

Chokthamrong Chongchorhor

Ph.D., Lecturer

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

wari44653@gmail.com

Suwit Wongbunmark

Associate Professor, Ph.D., Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Kamphaeng Phet Rajabhat University

siriporn.nu2544@gmail.com

Received: March 5, 2024

Revised: April 22, 2024

Accepted: May 7, 2024

Abstract

The purpose of this qualitative study was to examine the informational behavior of public librarians in enhancing the self-active aging of the elderly population in Kamphaeng Phet Province. There are three sub-research issues: (1) information needs; (2) information seeking; and (3) Information usage and challenges. Data were collected using in-depth interviews. The research tool was a semi-structured interview form. The selection of key informants used purposive sampling. Data analysis used content analysis and inductive analysis. The study found a total of 18 public librarians, most of whom were female and aged between 30 and 39 years, with bachelor's degrees. They reside in the province and have at least 11 years of experience in providing services to the elderly. The theoretical framework utilized in this study is the Information Behavior theory, which explores the comprehensive behaviors of information users. The results of the study revealed that (1) key informants require information to enhance their understanding of service provision, with access to information for the elderly being crucial. (2) In seeking information, key informants utilize various channels, including books, journals, websites, video clips, and digital platforms providing information about the elderly. They also consult the elderly themselves to design

activities promoting learning and additional career development to better cater to their needs. (3) Key informants employ information in three main areas: providing information services for the elderly, organizing lifelong learning activities, and supporting additional careers for the elderly.

Keywords : Librarian, Information behavior, public library, self-active aging

บทนำ

ปัญหาประชากรกลุ่มผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในหลายประเทศทั่วโลกเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร หากทำการเปรียบเทียบกับโครงสร้างประชากรในอดีตจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในช่วงทศวรรษ 1950 ที่มีอายุเฉลี่ยเพียง 46 ปี เมื่อเทียบกับ ค.ศ. 2009 มีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 69 ปี และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 75 ปี ใน ค.ศ. 2050 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความก้าวหน้าทางการแพทย์ นโยบายการคุมกำเนิดของรัฐ แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้มีการแต่งงานช้าลง บางครอบครัวเลือกที่จะมีลูกน้อยลงหรือมีลูกช้า และมีจำนวนคนที่เลือกที่จะเป็นโสดเพิ่มขึ้น จนทำให้อัตราการเกิดลดลงและกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุในที่สุด (Saiyarod, 2018)

สำหรับประเทศไทย ได้เริ่มเข้าสู่สังคมที่มีประชากรสูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และคาดว่าจะกลายเป็น สังคมที่มีประชากรสูงอายุอย่างสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2564 โดยที่มีการลดลงของจำนวนประชากรในกลุ่มวัยทำงาน (15-59 ปี) และมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในกลุ่มวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จนกลายเป็นสังคมที่มีประชากรสูงอายุระดับสุดยอดใน พ.ศ. 2574 (Prasartkul, 2014) รัฐบาลไทยได้ลงทุนพัฒนานวัตกรรมเพื่อบริการประชากรผู้สูงอายุให้ได้รับความสะดวกสบายจากบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งห้องสมุดถือเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ห้องสมุดจึงต้องปรับตัวเพื่อให้บริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการสารสนเทศ รวมไปถึงข้อจำกัดของสังคมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะสถานการณ์ผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 พบว่ามีผู้สูงอายุ 137,514 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 710,364 คน คิดเป็นร้อยละ 19.35 ซึ่งสะท้อนว่าจังหวัดกำแพงเพชรก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานราชการเพื่อให้บริการผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร จึงเป็นสิ่งที่ควรกำหนดแนวทางไว้อย่างครอบคลุม

วิชาชีพบรรณารักษะมีบทบาทหน้าที่อันสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชากรผู้สูงอายุ โดยใช้ทรัพยากรสารสนเทศและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดกำแพงเพชรที่มีความตื่นตัวโดยจัดโครงการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและบูรณาการกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ อาทิ โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา เป็นต้น (Chongchorhor and Wongboonmak, 2023) การศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจึงสร้างคุณูปการต่อการจัดบริการสารสนเทศและจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการของประชากรผู้สูงอายุ รวมไปถึงคุณูปการต่อการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยซึ่งก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มตัว (Cheunwattana, 2021) จากที่ได้กล่าวมาโดยลำดับนั้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนที่ใช้ในการเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นหัวข้อวิจัยที่สำคัญของบทความฉบับนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความต้องการสารสนเทศ (2) การแสวงหาสารสนเทศ และ (3) การใช้สารสนเทศและปัญหาในการใช้สารสนเทศ เพื่อเสริมสร้างพหุพลังในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีพฤติกรรมสารสนเทศ (Information behavior) เป็นแนวคิดที่ศึกษาพฤติกรรมทั้งหมดของผู้ใช้สารสนเทศ (Wilson, 2000) ซึ่งพัฒนาจากการที่บุคคลต้องการสารสนเทศ เริ่มค้นหาสารสนเทศและนำสารสนเทศที่ได้มาใช้ประโยชน์ (Fisher and Julien, 2009) ทฤษฎีพฤติกรรมสารสนเทศช่วยให้เข้าใจบริบททางสารสนเทศที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล (Savolainen, 2009) และช่วยอธิบายปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสารสนเทศ (Bates, 2010) พฤติกรรมสารสนเทศยังครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสารสนเทศโดยไม่ได้ตั้งใจ การหนีบไปเห็นโดยบังเอิญ หรือการหลีกเลี่ยงไม่รับสารสนเทศ ตลอดจนปัจจัยทางบริบทอื่น ๆ ได้แก่ สถานการณ์ เวลา วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์ เป็นต้น ทั้งนี้ Case and Given (2016) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมสารสนเทศ 3 ประการ ได้แก่ (1) ความต้องการสารสนเทศ (information need) เป็นภาวะทางจิตที่ต้องการแสวงหาคำตอบ ต้องการลดทอนความคลุมเครือ และต้องการทำความเข้าใจด้วยเหตุผล โดยเชื่อมโยงกับแรงจูงใจ ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งมีผลต่อความต้องการสารสนเทศที่แปรเปลี่ยนอย่างเป็นพลวัตด้วย (2) การแสวงหาสารสนเทศ (Information seeking) เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมการค้นหาสารสนเทศ (Information search) ซึ่งสะท้อนความพยายามของบุคคลที่เสาะหาสารสนเทศเพื่อตอบสนองอาชีพและภาระงานของตน (Leckie, Pettigrew, and Sylvain, 1996) (3) การใช้สารสนเทศ (Information use) เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมพฤติกรรมของบุคคลที่ได้ทำความเข้าใจสารสนเทศ วิเคราะห์สารสนเทศ ปรับเปลี่ยนสารสนเทศให้เข้ากับความรู้เดิม ผลิตสารสนเทศชิ้นใหม่ และนำสารสนเทศไปใช้ รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการใช้สารสนเทศ (Cheunwattana, 2021) สำหรับบทความวิจัยนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมสารสนเทศดังกล่าว โดยแสดงรายละเอียดไว้ในภาพที่ 1 ด้านล่างนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในการเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร ในเขตพื้นที่ 11 อำเภอ ของจังหวัดกำแพงเพชร

2) ขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

(2.1) ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในเขตพื้นที่ 11 อำเภอ ของจังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ (1) อำเภอเมืองกำแพงเพชร (2) อำเภอลองลาน (3) อำเภอทรายทองวัฒนา (4) อำเภอไทรงาม (5) อำเภอขามเฒ่า (6) อำเภอปางศิลาทอง (7) อำเภอพรานกระต่าย (8) อำเภอโกสัมพีนคร (9) อำเภอลองชวลี (10) อำเภอปางศิลาทอง และ (11) อำเภอพรานกระต่าย

(2.2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้อาศัยกรอบทฤษฎีพฤติกรรมสารสนเทศเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ประเด็นสำคัญ คือ (1) สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) (2) ความต้องการสารสนเทศ (4) การแสวงหาสารสนเทศ และ (4) การใช้สารสนเทศและปัญหาในการใช้สารสนเทศเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนที่ปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชรไม่ต่ำกว่า 3 ปี และยินดีให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ทั้งนี้สามารถสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้จำนวนทั้งสิ้น 18 คน

3) กลุ่มประชากร ที่ใช้ในการวิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง ด้วยการสุ่มแบบบอกต่อ (snowball technique) โดยผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์ประกอบการพิจารณา จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ (1) เป็นผู้ที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ (2) เป็นผู้รับผิดชอบแหล่งศึกษาค้นคว้าให้กับผู้สูงอายุ และ (3) เป็นผู้ให้บริการสารสนเทศเพื่อพัฒนาอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ ทั้งนี้พบว่ากลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ดังกล่าว คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 18 คน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอเมืองกำแพงเพชร	จำนวน 2 คน
3.2) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอลองลาน	จำนวน 2 คน
3.3) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอทรายทองวัฒนา	จำนวน 2 คน
3.4) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอไทรงาม	จำนวน 2 คน
3.5) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอขามเฒ่า	จำนวน 2 คน
3.6) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอปางศิลาทอง	จำนวน 2 คน
3.7) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอพรานกระต่าย	จำนวน 2 คน
3.8) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอโกสัมพีนคร	จำนวน 1 คน
3.9) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอลองชวลี	จำนวน 1 คน
3.10) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอปางศิลาทอง	จำนวน 1 คน
3.11) บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชน อำเภอพรานกระต่าย	จำนวน 1 คน

4) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview guide) โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย พบว่าทุกข้อมีความถูกต้องเชิงเนื้อหา และมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งอยู่ในระดับที่ใช้ได้ทุกข้อ ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยแนวคำถาม ดังนี้

(1) สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก (2) ความต้องการสารสนเทศ (3) การแสวงหาสารสนเทศ และ (4) การใช้สารสนเทศและปัญหาในการใช้สารสนเทศเพื่อเสริมสร้างพหุพลังในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลของห้องสมุดประชาชนในจังหวัดกำแพงเพชร และทำการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นจึงเริ่มประสานงานขอลงพื้นที่ เพื่อแนะนำให้กรอบแนวคิดของการวิจัยในครั้งนี้ แล้วจึงดำเนินการสัมภาษณ์โดยเริ่มต้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 และยุติการเก็บข้อมูลในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง โดยเฉลี่ยใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 60 นาที/คน ทั้งนี้ได้ยุติการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเมื่อถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) เนื่องจากว่าแม้จะเก็บข้อมูลต่อไปแต่ข้อมูลที่ได้อีกจะเป็นคำตอบที่คล้ายกันหรือซ้ำกัน

6) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ร่วมกับการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data Triangulation) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นค่าสถิติพื้นฐานได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ความถี่ และค่าร้อยละ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาตีความและจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Analysis) พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย (Qualitative description)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1. สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และภูมิลำเนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน จำนวนทั้งสิ้น 18 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 83.33 มีอายุอยู่ระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 55.56 การศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 100.00 โดยมีอาชีพเป็นข้าราชการและพนักงานของรัฐ สังกัดศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัดกำแพงเพชร ร้อยละ 100.00 มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวนสูงสุด 14 คน ร้อยละ 77.78 ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการให้บริการผู้สูงอายุมาแล้วไม่ต่ำกว่า 11 ปีขึ้นไป ร้อยละ 55.56 ดังแสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	15	83.33
ชาย	3	16.67
อายุ (ปี)		
20 – 29 ปี	5	27.78
30 – 39 ปี	10	55.56

40 – 49 ปี	2	11.11
50 – 59 ปี	1	5.56
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	18	100.00
อาชีพ		
บรรณารักษ์ (ข้าราชการ)	18	100.00
ภูมิลำเนา		
จังหวัดกำแพงเพชร	14	77.78
จังหวัดพิษณุโลก	1	5.56
จังหวัดพิจิตร	1	5.56
จังหวัดเพชรบูรณ์	1	5.56
จังหวัดอุบลราชธานี	1	5.56
ประสบการณ์ในการให้บริการผู้สูงอายุ		
น้อยกว่า 1 ปี	1	5.56
1 – 5 ปี	4	22.22
6 – 10 ปี	3	16.67
11 ปี ขึ้นไป	10	55.56
รวมทั้งสิ้น (คน)	18	100.00

1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ซึ่งเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนของจังหวัดกำแพงเพชรได้มีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการผู้สูงอายุ 3 ประการ ได้แก่ (1) การช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เข้าถึงสารสนเทศ (2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (3) การสนับสนุนอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เข้าถึงสารสนเทศ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้คำแนะนำในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดให้กับผู้สูงอายุ เช่น การอำนวยความสะดวกในการใช้งานเครื่องมือค้นหาหนังสือ การอธิบายเกี่ยวกับวิธีการใช้งานระบบอินเทอร์เน็ต การสอนใช้สมาร์ตโฟนเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ การช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เข้าถึงหนังสือธรรมะและบทสวดมนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักยังมีหน้าที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ เช่น หนังสือธรรมะออนไลน์ เอกสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เป็นต้น ดังเช่นตัวอย่างของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนแห่งหนึ่งได้แนะนำโปรแกรมอ่านหนังสือเสียงผ่านคลิปวิดีโอยูทูป (YouTube) ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากท่านเหล่านั้นมีระดับการมองเห็นลดลง โดยบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนได้คัดเลือกคลิปหนังสือเสียงที่น่าสนใจในปัจจุบันหรือเป็นคลิปหนังสือเสียงที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร

(2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนได้ปฏิบัติงานร่วมกันกับนักวิชาการพัฒนาชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่พัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลต่าง ๆ โดยช่วยออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมและน่าสนใจสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมอ่านหนังสือเสียงสำหรับผู้สูงอายุ หรือการอบรมเกี่ยวกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน นอกจากนี้ยังได้จัดกิจกรรมที่เน้นการเสริมสร้างสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ เช่น การจัดกิจกรรมออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมร้องเพลงเพื่อความบันเทิง การจัดกิจกรรมนวดแผนไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ทั้งนี้บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนแห่งหนึ่ง ระบุว่าได้เคยเป็นวิทยากรให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โดยร่วมกันกับนักวิชาการสาธารณสุขประจำอำเภอในการให้ความรู้ด้านการอ่านและสร้างความบันเทิงให้กับผู้สูงอายุผ่านสื่อการเรียนรู้ และทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดประชาชน เช่น การสอนสำนวนไทย การคิดเลขเร็ว การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ การจัดกิจกรรมเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และเรื่องราวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจของจังหวัดกำแพงเพชร โดยเน้นไปที่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่สามารถเสริมสร้างความทรงจำในอดีตผสมผสานกับอารมณ์ขันของผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เล่าดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นต้น รวมไปถึงบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนอีกท่านหนึ่งที่เคยมีแนะนำแหล่งสารสนเทศเพื่อจัดกิจกรรมที่เน้นการเสริมสร้างสุขภาพจิตให้กับผู้สูงอายุ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมธรรมะครูสมาธิ การจัดกิจกรรมการประดิษฐ์ยาตมสมุนไพโร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีผลต่อการเสริมสร้างความผูกพันกันระหว่างห้องสมุดประชาชนกับผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร

(3) การสนับสนุนอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การจัดอบรมด้านแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า การออกแบบเครื่องประดับตกแต่ง การเรียนรู้เรื่องเทคนิคการทอผ้าและการสร้างลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การสอนด้านอาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคที่เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน การเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการตลาดสินค้าและการบริการออนไลน์ ที่สามารถช่วยเสริมรายได้และเพิ่มความเข้าถึงตลาดสำหรับผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าหรือบริการ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักยังมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้สูงอายุสามารถใช้ห้องสมุดเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันได้อย่างน่าสนใจ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่ออาชีพไปสู่ช่วงวัยอื่น ๆ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่าผู้สูงอายุสามารถนำบุตรหลานมาร่วมเรียนรู้ในห้องสมุดได้ด้วย ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะเรียนรู้ร่วมกับบุตรหลาน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นอย่างยืดหยุ่นและเหมาะสมกับข้อจำกัดของผู้สูงอายุแต่ละท่าน

ตอนที่ 2. พฤติกรรมสารสนเทศ

2.1 ความต้องการสารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ต้องการสารสนเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ การแก้ไขปัญหาการฉ้อโกงผ่านสมาร์ทโฟนที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องการสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรมและงานฝีมือ สารสนเทศเกี่ยวกับงานที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้สูงอายุ สารสนเทศเพื่อการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้สูงอายุ สารสนเทศในการออกกำลังกายและเกมสันทนาการของผู้สูงอายุ เป็นต้น

2.2 การแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศด้วยตนเอง สำหรับการแสวงหาสารสนเทศจากสิ่งพิมพ์นั้น พบว่า ใช้หนังสือและวารสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

โดยมุ่งเน้นเอกสารราชการที่มีความน่าเชื่อถือและมีความทันสมัย พร้อมทั้งได้แสวงหาสารสนเทศผ่านหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งจัดโดยต้นสังกัด คือ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกำแพงเพชร สำหรับการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ได้เข้าร่วมสัมมนาออนไลน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยใช้แอปพลิเคชันซูม (Zoom) แอปพลิเคชันไมโครซอฟท์ทีม (Microsoft Teams) และแอปพลิเคชันกูเกิลมีท (Google Meet) รวมทั้งค้นหาสารสนเทศจากเว็บไซต์ของกรมกิจการผู้สูงอายุ เว็บไซต์ของโรงพยาบาลประจำจังหวัดกำแพงเพชร และเว็บไซต์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) รวมไปถึงการค้นหาคลิปความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในแพลตฟอร์มยูทูป (YouTube) ทั้งนี้บรรณารักษ์นำคำสำคัญที่เป็นหลักไปใช้สืบค้นผ่านระบบสารสนเทศ ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” “สูงวัย” โดยผสมผสานกับคำสำคัญที่เป็นคำรองร่วมกันหลายคำ ได้แก่ “กิจกรรม” “เกม” “กีฬา” “การคิดเลขเร็ว” “งานฝีมือ” “นันทนาการ” “บทสวดมนตร์” “เพลง” “สุขภาพ” “หลักสูตร” “อาชีพเสริม” “อาหาร” “อักษรไทย” เป็นต้น สำหรับแหล่งสารสนเทศบุคคล บรรณารักษ์ได้แสวงหาโดยสอบถามผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพฤติกรรมและพัฒนาอาชีพเสริมได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3. การใช้สารสนเทศและปัญหาในการใช้สารสนเทศ

3.1 การใช้สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้สารสนเทศทุกวัน โดยส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศจากหน่วยงานต้นสังกัด คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นสารสนเทศเชิงนโยบายที่กำหนดกรอบการปฏิบัติงานสำหรับห้องสมุดประชาชนเพื่อสนับสนุนแนวคิดในการเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร หลังจากนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักจึงใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศในท้องถิ่น เช่น เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับตำบล เป็นต้น รวมทั้งใช้สารสนเทศจากผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการอื่น ๆ ซึ่งเคยมีประสบการณ์ร่วมกันในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการผู้สูงอายุ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมฝึกอาชีพเสริมได้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางการทำงานของหน่วยงานในพื้นที่ ตามนโยบายการปฏิบัติการแบบบูรณาการ รวมไปถึงการใช้สารสนเทศเพื่อจัดกิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมอย่างเหมาะสมกับข้อจำกัดของผู้สูงอายุแต่ละท่าน

3.2 ปัญหาอุปสรรคในการใช้สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน ประสบปัญหาเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการใช้คำค้นเพื่อเข้าถึงสารสนเทศด้านการสอนผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ โดยเฉพาะการสอนผู้สูงอายุที่ไม่เคยใช้เทคโนโลยีหรือคอมพิวเตอร์มาก่อน นอกจากนั้นแล้วผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน ประสบปัญหาในการเข้าถึงสารสนเทศเกี่ยวกับเทคนิคการให้บริการผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหวหรือการรับรู้ ทำให้ขาดเทคนิคที่ดีในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ

3.3 ข้อเสนอแนะต่อการใช้สารสนเทศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อฝึกฝนทักษะให้กับบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนของจังหวัดกำแพงเพชร ในการให้บริการสารสนเทศที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุ รองลงมานั้นเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน ให้ข้อเสนอแนะสอดคล้องกันว่าควรจัดหาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

ต่อการส่งเสริมพหุพลังให้กับผู้สูงอายุ เช่น การใช้งานแอปพลิเคชันห้องสมุดที่มีขนาดตัวอักษรเหมาะสมกับผู้สูงอายุ การเลือกปัญญาประดิษฐ์ในการค้นหาข้อมูลผ่านสมาร์ตโฟนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการพัฒนาสื่อดิจิทัลสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถเข้าใจได้โดยง่ายและเข้าถึงได้อย่างสะดวก เป็นต้น และลำดับสุดท้ายเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 คน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในทิศทางเดียวกันว่า ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องสมุดให้ได้มาตรฐาน โดยออกแบบให้สามารถเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ประชากรผู้สูงอายุในการเข้าใช้บริการสารสนเทศหรือร่วมอบรมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องสมุดประชาชนได้อย่างปลอดภัยที่สุด ทั้งนี้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาพหุพลังในตนเองของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. ความต้องการสารสนเทศ

จากการที่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการสารสนเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์บทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนที่เคยให้บริการสารสนเทศแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาพหุพลังในตนเอง โดยเน้นการให้ข้อมูลที่เหมาะสมและเข้าใจง่ายต่อผู้สูงอายุ และเน้นให้บริการผู้สูงอายุโดยใช้สื่อและทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดประชาชน โดยมีเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจและความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้มากที่สุด รวมทั้งใช้สารสนเทศเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และความสนุกสนานสำหรับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมหนังสือสวดมนตร์ หรือการเข้าร่วมฝึกอาชีพเสริมให้กับเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น สอดคล้องกับ Srisakda and Boonchaay (2017) ที่ศึกษาพบว่าห้องสมุดประชาชนควรพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เอื้อต่อผู้สูงอายุอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมตามเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมฝึกทักษะอาชีพพระยะสัน หรือกิจกรรมตามความสนใจของผู้สูงอายุ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ Sukkharom (2019) ที่ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ห้องสมุดนำหนังสือธรรมะมาบริการที่วัดหรือชมรมผู้สูงอายุ โดยวิธีการแจกฟรี หรือให้บริการฟังจากเสียงของผู้ที่มีความสามารถในการอ่านหนังสือธรรมะแล้วบันทึกเสียงอ่านให้ฟัง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Upatum (2020) ที่ศึกษาพบว่าผู้สูงอายุต้องการกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต เทคโนโลยี และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

สำหรับความต้องการสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างพหุพลังในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุ พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องการสารสนเทศเพื่อจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุ เช่น การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ การนวดแผนไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น เนื่องจากสารสนเทศสุขภาพที่ต้องการความถูกต้องทางวิชาการเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับอาชีพหลักซึ่งเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนซึ่งถือเป็นนักวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนั้นจึงต้องการสารสนเทศที่มีความถูกต้องและมีความเชื่อถือสูงที่สุดจากผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ สอดคล้อง Luo and Park (2013) พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องการสารสนเทศสุขภาพที่ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ ร่างกายมนุษย์ สภาวะทางการแพทย์ สุขภาพ โรค แนวคิดทางการแพทย์ และการออกกำลังกาย การควบคุมอาหารหลักโภชนาการ แต่เมื่อต้องให้บริการแก่ผู้ใช้ซึ่งเสี่ยงจะเกิดปัญหาในการตีความคำถามจากผู้ใช้ และการขาดความรู้เกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศทางสุขภาพที่น่าเชื่อถือและเหมาะสมต่อข้อคำถามจากผู้ใช้ และสอดคล้องกับ Wareesa-ard and Warunyanugrai (2018) พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนที่เชี่ยวชาญในการระบุ

ความต้องการสารสนเทศสุขภาพจะประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งสารสนเทศอย่างละเอียดเพื่อใช้ในการสอนทักษะการรู้สารสนเทศ โดยนำสารสนเทศสุขภาพมาลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้ตนเองมีสุขภาพที่ดีได้จนเป็นที่ยอมรับแก่สังคม ซึ่งจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพอย่างยั่งยืน

2. การแสวงหาสารสนเทศ

สำหรับการแสวงหาสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า โดยส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยเน้นความน่าเชื่อถือและความทันสมัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นแหล่งสารสนเทศที่อยู่ใกล้ตัว เนื่องจากในห้องสมุดประชาชนส่วนมากมีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นแหล่งสารสนเทศหลักในการให้บริการ สอดคล้องกับทฤษฎีการแสวงหาสารสนเทศที่ผู้ใช้บริการสารสนเทศมักแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งที่คุ้นเคยและใกล้ตัวก่อน เป็นต้น (Puttaphithakporn, 2011) สำหรับแสวงหาสารสนเทศในช่องทางอื่น ๆ เช่น การค้นหาหลักสูตรฝึกอบรมงานฝีมือที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงการค้นหางานสัมมนาออนไลน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ การค้นหาสารสนเทศจากเว็บไซต์ของกรมกิจการผู้สูงอายุ เว็บไซต์ของโรงพยาบาลกำแพงเพชร และเว็บไซต์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สอดคล้องกับ Leckie, Pettigrew, and Sylvain (1996) ซึ่งระบุว่าบุคคลแสวงหาสารสนเทศเพื่อตอบสนองอาชีพและภาระงานของตน นอกจากนี้ยังได้แสวงหาสารสนเทศจากการสอบถามผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Srisakda and Boonchaay (2017) ที่พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนควรพัฒนาจัดบริการและกิจกรรมเชิงรุกที่หลากหลายและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น บริการจัดส่งทรัพยากรสารสนเทศถึงบ้าน การจัดกิจกรรมเสวนาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนโดยผู้สูงอายุ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ Upatum (2020) ที่ศึกษาพบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนควรจัดบริการสารสนเทศที่เข้าใจผู้สูงอายุในลักษณะบริการห้องสมุดเชิงรุก เช่น บริการเยี่ยมตามบ้าน (Home visits) เนื่องจากผู้สูงอายุบางคนไม่สะดวกในการเดินทางมาห้องสมุด ดังนั้นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจึงควรจัดให้บริการเพื่อให้สารสนเทศที่เสริมสร้างพฤติกรรมให้กับประชากรผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Butler (2019) ที่ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศสุขภาพแบบออนไลน์ พบว่า ผู้ใช้ต้องการคำแนะนำที่มาจากความร่วมมือกันระหว่างบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนและผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ เพื่อให้ได้รับความรู้ด้านสุขภาพในสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ สำหรับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ บรรณารักษ้นำคำสำคัญที่เป็นหลักไปใช้สืบค้นผ่านระบบสารสนเทศ ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” “สูงวัย” โดยผสมผสานกับคำสำคัญที่เป็นคำรองอีกหลากหลายคำ เช่น “กิจกรรม” “เกม” “กีฬา” “งานฝีมือ” “บทสวดมนต์” เป็นต้น นอกจากนี้บรรณารักษ์ได้แสวงหาสารสนเทศโดยสอบถามผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพฤติกรรมและพัฒนาอาชีพเสริมได้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Bates (2010) ซึ่งให้เห็นว่าโดยธรรมชาติของมนุษย์ได้รับสารสนเทศจากสิ่งแวดล้อมและจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แต่ถ้าหากมนุษย์ต้องการค้นหาสารสนเทศในระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและซับซ้อน มนุษย์ต้องอาศัยทักษะขั้นสูงในการใช้ระบบอย่างตั้งใจและมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ

3. การใช้สารสนเทศ

ในการใช้สารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ซึ่งเป็นสารสนเทศเชิงนโยบายที่รับจากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานสำหรับห้องสมุดประชาชนเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร หลังจากนั้นจึงใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศในท้องถิ่น รวมทั้งใช้สารสนเทศจากผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการอื่น ๆ ซึ่งเคยมีประสบการณ์ร่วมกันในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการผู้สูงอายุ เพื่อให้บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมฝึกอาชีพเสริมได้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเหมาะสมกับข้อจำกัดของผู้สูงอายุแต่ละท่าน สอดคล้องกับ Srisakda and Boonchaay (2017) ที่เสนอว่าหน่วยงานของรัฐทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นควรมีบทบาทในการสนับสนุนห้องสมุดประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ Upatum (2020) ที่ศึกษาพบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและนโยบายของหน่วยงานเพื่อให้มั่นใจว่าผู้ใช้สูงอายุได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความ ต้องการและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ตนเองและดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัดกำแพงเพชร ควรจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในการเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร โดยบูรณาการกับผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการอื่น ๆ ซึ่งเคยมีประสบการณ์ร่วมกันในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการผู้สูงอายุ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เป็นต้น รวมไปถึงเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และให้บริการสารสนเทศได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และให้บริการสารสนเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในการเสริมสร้างพฤติกรรมในตนเองให้กับประชากรผู้สูงอายุให้ครอบคลุมจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร ตาก พิจิตร พิษณุโลก และนครสวรรค์ เพื่อให้เครือข่ายพฤติกรรมสำหรับห้องสมุดประชาชนเข้มแข็งยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินจากทุนสนับสนุนงานวิจัยมูลฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบพระคุณหน่วยงานดังกล่าวทั้ง 2 แห่ง ที่กรุณาให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Bates, M. J. (2010). Information behavior. In M. J. Bates and M. N. Maack (Eds.), *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (3rd ed.). New York: CRC Press.
- Butler, R. (2019). Health information seeking behaviour: the librarian's role in supporting digital and health literacy. *Health information and libraries journal*, 36(3), 278-282.
- Case, D. O. and Given, L. M. (2016). *Looking for information: A survey of research on information seeking, needs, and behavior* (4th ed.). UK: Emerald.
- Cheunwattana, A. (2021). *Information Behavior and Services*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Chongchorhor, C., and Wongboonmak, S. (2023). A Current Condition and Approaches of Public Libraries for Promoting Active Aging of Senior Population in Kamphaeng Phet Province. *TLA Bulletin (Thai Library Association)*, 67(1), 40–60. [In Thai]
- Fisher, K. E. and Julien, H. (2009). Information Behavior. In *Annual Review of Information Science and Technology*. Medford, NJ: Information Today.
- Leckie, G. J., Pettigrew, K. E., and Sylvain, C. (1996). Modeling the information seeking of professionals: a general model derived from research on engineers, health care professionals, and lawyers. *Library Quarterly*, 66(2), 161-193.
- Luo, L. and Park, V.T. (2013). Preparing public librarians for consumer health information service: A nationwide study, *Library and Information Science Research*, 35(4): 310-317.
- Prasartkul, P. (2014). *Situation of Thai Elderly 2013*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. [In Thai]
- Puttapithakporn, S. (2011). *Information Behavior in Information Organization and Retrieval*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Saiyarod, P. (2018). Aging Society. In Panyaekaw, W. (Eds.), *Introduction to Sociology* (4th ed.). Chiang Mai: Chiang Mai University. [In Thai]
- Savolainen, R. (2009). Information use and information processing: *Comparison of conceptualization*. *Journal of Documentation*, 66(2), 187-207.
- Srisakda, R. and Boonchaay, K. (2017). The Operations of Songkhla Provincial Public Library Based on Governmental Measures to Be Ready for the Era of Aging Society. *Journal of Humanities and Social Sciences, Thaksin University*, 12(1), 165–179. [In Thai]
- Sukkharon, T. (2019). The Development of Dhamma Books Service Usage of Elderlies in Mueang District, Surat Thani Province. *Narkbhutparitat Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 11(1): 63-70. [In Thai]
- Upatum, P. (2020). Information Service for Empowering the Elderly. *Suthiparithat journal*, 36(96): 223-232. [In Thai]

- Von Hoerde, P. (2023). Factors affecting elderly people to participate “Careers future book promotion activity” at Phuket Knowledge Park. *TLA Bulletin (Thai Library Association)*, 67(1), 141–156. [In Thai]
- Wareesa-ard, A. and Warunyanugrai, S. (2018). Health Information Illiteracy: Problems of Library Staffs and Role of Librarians in Health Information Literacy Instruction. *TLA Bulletin (Thai Library Association)*, 62(1), 16–29. [In Thai]
- Wilson, T. D. (2000). Human information behaviour. *Informing Science*, 3(2), 49-55.